

Svenska BergsmannaFöreningen

BERGSBLADET • Årgång LXXIV Julen 2017

2017 års Sefströmsmedaljör:
Jan-Olov Wikström

Svenska BergsmannaFöreningen

BERGSBLADET • Årgång LXXIV Julen 2017

Innehåll:

Redaktören har ordet.....	3
SBF-Ordföranden har ordet.....	4
Årets aktiviteter.....	6
Sefströmmedaljen tilldelas Jan-Olov Wikström	8
Tidiga Bergsutbildningar i Sverige.....	10
En Bergshögskola kommer till	15
Årsmötesmiddag på Nyköpingshus	23
Tillfällighetsvisa	24
Rundvandring på Nyköpingshus slott.....	25
Skolbesök vid Långbans gruvor och Bergsskolan i Filipstad	27
Bergsvaganza till Tekniska Museets nya gruva.....	30
Jannevisan	34
Strövtåg i Bergssångerna.....	38
Bg 67 Femtioårsjubileum.....	42
Bergsmannagolfen 2017	44
Årets Golfprofil	48
Avlidna SBF-medlemmar.....	49
Nya medlemmar	50
Styrelsen för SBF 2018.....	51
SBF:s Kretsfortroendemen	52
SBF:s årsmöteshandlingar.....	53
Program Våren 2018	60
Medlemsavgift 2018.....	60

Internt organ för Svenska Bergsmannaföreningen

Box 1721, 111 87 Stockholm. Besöksadress: Kungsträdgårdsgatan 10

Tel 08-679 17 90 kansli@bergsmannaforeningen.se www.bergsmannaforeningen.se

Redaktör: Elisabeth Torsner, elisabeth@torgesta.com, Tel: 073-650 9028

Svenska BergsmannaFöreningen

Redaktören har ordet

Vad gör man när redaktören hoppar av innan han började? Och ingen annan i styrelsen har tid. Ja, jag blev både ordförande och redaktör.

Med det här numret börjar vi ladda upp inför 200 års-jubiléet år 2019. Vi beslöt att återutge prof. Gunnar Almgrens serie om bergsutbildningen från Fahlu Bergsskola, över KTH på Drottninggatan och Valhallavägen till Luleås utveckling till LTU och i årets Julblad kommer den första artikeln.

Tomas From berättar om utbildningen som blev kvar i Falun och som så småningom flyttade till Filipstad.

Jag har också fått material från 100 års-jubiléet, som vi tänker publicera nästa gång samt kataloger över lärare och elever från 1889 till 1959.

Sedan går vi över till modern tid, uttytt tid som jag kommer ihåg, med 150 års-jubiléet. Den illustrerade Janne-visan från 1923 är för bra för att spara på, så den kommer nu.

I övrigt beskrivs de aktiviteter vi inte fick plats för i Bergsmannen. Årsmötesmiddag på Nyköpingshus, med guidad visning dagen därpå, Bergsvagan till Tekniska Muséets nya gruva, Bg-67 års jubileum också

till nya gruvan, och Bergsmannagolfen.

Debbie Ågren tog ett antal Hagforselever till Långban och Bergsskolan i Filipstad. Nytt för i år är en sammanställning av avlidna medlemmar. Ovetande har jag säkert förbigått någon, vilket jag ber om ursäkt för. Jag ber er alla att hjälpa till i fortsättningen!

Jag önskar er alla
**God Jul och
Gott Nytt År!**

Elisabeth Torsner

Redaktör för Bergsbladet samt Ordförande i Svenska Bergsmannaföreningen

Svenska BergsmannaFöreningen

Ordföranden har ordet 2017

Sefströmsmedaljen 2017 går till Jan-Olov Wikström, som pryder vårt omslag, läs mer på sidan 8. Sefströms-medaljen delas ut vart femte år. Nu skall medaljen tillverkas med Jan-Olov Wikströms namn ingraverat. Planen är att dela ut den vid en ceremoni i Luleå, eftersom Jan-Olov är den förste medaljören som tagit examen vid LTU och dessutom varit baserad i Luleå under sitt arbetsliv.

Stort tack till vår styrelsemedlem Robert Eriksson för vår nya website som startade första dagarna i april! Robert har satt en ära i att lägga ut våra kommande evenemang. Jag hoppas ni har varit där och tittat!

Antalet medlemmar når återigen upp till de gamla siffrorna, efter flera års trassel. Det är fantastiskt roligt! Förutom känslan av att ha samlat ihop gruppen igen är det också bra för ekonomin. Rena solskenshistorier finns också, t. ex. en gammal medlem som trillade ur registret för några år sedan och sedan började sakna oss! Och nu är tillbaka!

Studenterna i Luleå är utspridda på minst två utbildningslinjer. För att få den rätta känslan funderar de på

att bilda en egen studentförening. Förre ordföranden Tomas From stöttar dem.

Vår medlemskatalog kommer snart och vi behöver sponsorer till tryckningen. Under tiden lever medlemskåren sitt liv, fylls på med nya medlemmar och befintliga avgår eller dör.

Nytt för i år är *Avlidna medlemmar 2016 och 2017*, se sidan 49. Om någon nu invänder att den kände Ian Wachtmeister saknas, så visst är det så, men han har faktiskt inte varit medlem under de senaste 25 åren.

Medlemsregistret på nätet har flera efterlyst. Det blir svårare efter 25 maj 2018 då ny EU-lagstiftning träder i kraft, kallad GDPR. Nu räcker det inte längre med en lösenords-låst site, som endast medlemmar kan nå. Min tolkning är att namn, födelsedatum, telefon och e-mailadress går bra på nätet om man har en bra säkerhetsspärr. Vill vi fortfarande presentera extra upplysningar som utbildningsort, examensår, doktorsexamen, var man arbetar, kan vi inte ha med de uppgifterna. Vi återkommer i frågan.

Lade ni märke till de många kvinnliga föreläsarna under mina två år? Mer än hälften faktiskt! Det var med avsikt! Elisabeth Nilsson, Elisabeth Torsner, Elina Kabir, Kerstin Konradsson och Carina Andersson, alla bergsingenjörer, har föreläst.

När man planerar program går det ibland inte som man tänkt sig. Då måste man ha något i bakfickan, som nu i oktober när jag lyckades engagera TV-meteorologen Bertil Larsson. Eller när jag själv ryckte in efter flera desperata försök att få fram en föreläsare med 28 timmars varsel. Föredraget blev ganska kort, men det var nytt.

Vi var på Operan 1 april, som vanligt med Jernkontoret fyllt till brädden av hela 127 middagsgäster som åt och drack gott. Och sjöng! Men operarecension av Maskeradbalen uteblir, eftersom jag (bokstavligen) inte kunde gå. Den 17 mars 2018 går vi på Operan igen och nu ser vi Aida.

Årsmötet i Oxelösund 28 april har vi beskrivit tidigare. Det blev lunch, rundvandring och en resa in i framtiden med med Jacob Sandberg. Utan kol och koldioxid! I tidningen finns en beskrivning av Årsmötesmiddagen med tack-sång av Tomas From.

På lördagen 29 april blev det guidad rundvandring på Nyköpingshus. Vi förstod att slottet i sina glansdagar på slutet av 1500-talet varit sin tids Versailles, men så brann det och endast ett medeltida hörntorn och några

murar står nu kvar.

Vi hade sångarövning med phösarna i augusti innan årets Nollor anlände. Detta för att bevara traditionen hur sångerna sjungs, melodi, takt, betoning osv. Phösarna kom uppklädda i svart frack med röd nejlika och teknologmössa. Det kändes nästan högtidligt! Våra två sångbegåvade styrelsemedlemmar Rutger och Tomas ledde övningen. Det var första kvällen Jernkontoret var öppet efter semestern, vilket innebar att noll ingredienser fanns tillgängliga i köket. Det blev färdigbredda smörgåsar med starköl och vatten inhandlat på vägen in till stan. Fyra timmar senare uttryckte phösarna sin belåtenhet och uppmanade oss att hålla en sådan övning varje år!

Vi hade 23 barn med oss på Bergsvaganzan till Tekniska muséet! Om inte rekord, så i alla fall en succé. Läs om det på sidan 30.

Jag överlåter nu ordförandeskapet till Rutger Gyllenram och önskar honom all lycka till! Rutger har inför 200-års jubiléet förstärkt styrelsen med två tidigare ordföranden, Gustav Bråkenhielm och Tomas From, som formellt föreslås väljas in på Årsmötet 2018. Men de har redan börjat jobba!

God Jul och Gott Nytt År!

Elisabeth Torsner

Svenska BergsmannaFöreningen

Årets aktiviteter 2017

Elina Kabir

10 februari

Sandvik och stål! Är inte det ett mansjobb? För män? – Föredrag av Elina Kabir.

Anders Hanser och förra Bergsbladsredaktören Birgitta Lindblad. Anders har en privat bio för kulturfilmer i Stockholm.

16 februari

Sista filmkvällen på Anders Hansers biograf.

15 mars

Polarkretsen – Besök hos Talga Resources.

1 april

Operan – Maskeradbalen med efterföljande middag på Jernkontoret.

28 april

Årsmöte hos SSAB Oxelösund med middag på Nyköpingshus.

29 april

Guidad tur av Nyköpingshus.

Maj

Värmlandskretsen.

Norns Bruk.

25 maj

Utflykt till Norns Bruk.

7 augusti

Phösarnas sångarövning.

20 augusti

KNAT – Information och middag för årets nollor på KTH.

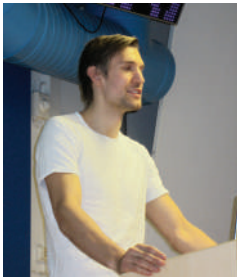

Från KNAT-middagen. T.v. syns sångledare och t.h. pratar Rutger Gyllenram och Robert Eriksson, Jernkontoret (längst t.h. i bild).

26 augusti

Bergsvaganza till Tekniska Muséets nyöppnade gruva.

Simon Eleholm, föredragshållare och representant från ÅF i Luleå den 12 september.

Foto: Agne Rustan.

2 september

Bergsmannagolf på Friiberghs Golf, Örsundsbro.

12 september

Informationskväll för LTU:s 3:or, 4:or och 5:or.

28 september

Polarkretsen – Besök Boliden Rönnskärsverken.

29 september

Cirkulär ekonomi i praktiken – Kerstin Konradsson, vVD Boliden AB.

20 oktober

Meteorolog Bengt Larsson om Väder och Klimatförändringar.

24 oktober

Värmlandskretsen – Besök hos Voest Alpine i Munkfors.

31 oktober

Polarkretsen – Besök hos Mobilaris, Luleå.

24 november

Carina Andersson – Att bo och leva i Kina.

2 december

BergsLusse.

Kerstin Konradsson

Svenska BergsmannaFöreningen

Sefströmsmedaljen

Sefströmsmedaljen tilldelas Jan-Olov Wikström

Högre teknisk utbildning tog sin början i Sverige 1819 då Fahlbergsskola grundades genom kungligt brev. Initiativtagare och förste ledare var Nils Gabriel Sefström, vilken har blivit förebilden i Svenska Bergsmannaföreningens förtjänstmedalj. Denna har sedan 1987 utdelats vart femte år till person, som i Sverige utfört förtjänstfulla insatser inom bergshandlingen av annat slag än administrativ eller företagsekonomisk gärning.

Svenska Bergsmannaföreningen har beslutat tilldela **Jan Olov Wikström** 2017 års Sefströms-medalj för sitt förtjänstfulla arbete inom svensk och internationell bergshandling.

Han är den sjunde mottagaren av medaljen och den första från Luleå Tekniska Universitet.

Motivering

Jan-Olov Wikström har i sin gärning som driftledare, projektledare, forskare samt lärare lämnat avgörande bidrag för att höja kunskapsnivån framförallt gällande järnframställning i Sverige.

Jan-Olov Wikström har en grundexamen i mineralteknik från Luleå Tekniska Universitet från 1976. Därefter har han varit verksam som forskare och chef vid SSAB Luleå under 15 år. Under denna tid, arbetade han både med daglig drift av masugnar

och med forskning inom masugnsmetallurgi. Dessutom med uppföljning och strategisk planering av nya järnframställningstekniker. Här skaffade han sig ett mycket brett internationellt nätverk och grundlade ett rykte som en internationellt erkänd järnframställningsexpert.

1991 började Jan-Olov Wikström arbeta på MEFOS i Luleå, där han under 24 år var verksam fram till pensioneringen. Under tiden på MEFOS arbetade han både som forskare och chef. För att exemplifiera hans bidrag till forskningen och utvecklingen till järnframställningsområdet så kan följande insatser nämnas:

- i) svensk representant i den Europeiska masugnsforskningskommittén,
- ii) projektledare för studie att bygga en försöksmasugn åt LKAB,
- iii) organisatör av konferensen Scanmet vid fyra tillfällen och
- iv) chef för MEFOS excellenscenter

PRISMA – centrum för processintegration.

Baserat på Jan-Olov Wikströms djupa kunskap om järnframställning och hans intresse för att driva forskningsfronten inom området framåt, blev han 2001 utsedd till adjungerad professor vid Luleås Tekniska Universitet. Inom den akademiska världen har han bidragit till framtagning av kurser, undervisning, doktorandhandledning och artikelförfattande inom järnframställningsområdet.

Sammanfattningsvis så anser Svenska Bergsmannaföreningen att Jan-Olov Wikströms egna insatser, tillsammans med ett djupt engagemang och förmåga att inspirera såväl elever som yngre och äldre forskare, kraftigt bidragit till både ökad kunskap och ökad konkurrenskraft för svensk järnmalms- och stålframställningsindustri. Därför är det väl motiverat att tilldela Jan-Olov Wikström 2017 års Sefströmsmedalj.

Mottagare av Sefströmsmedaljen

1987	Åke K. L. Sander
1992	Per G. Broman
1997	Sven T. Ekerot
2002	Roland Drugge
2007	Sven Santén
2012	John Ågren
2017	Jan-Olov Wikström

Tidiga Bergsutbildningar i Sverige

Första examina

Sverige var i ett internationellt perspektiv relativt sena med formell utbildning inom bergsvetenskap. I flera länder hade de startat under andra halvan av 1700-talet, bl a i Norge 1757. En svensk bergsexamen hade emellertid angetts i ett kungligt brev redan den 9 mars 1750. I den ingick juridik, fysik, mekanik, geometri och kemi. Den var teoretisk och ansedd som en av landets svåraste universitetsexamina.

Sveriges framstående position på den internationella järnmarknaden hotades genom teknisk utveckling främst i England. I Sverige föreslogs att förbättra konkurrenskraften genom att inrätta ett utbildningsinstitut för att sprida upplysningar om nyare uppfinningar och tekniska framsteg. Det ställde krav på en mer praktiskt inriktad utbildning än den som föreskrevs i den befintliga bergsexamen. I en artikel i Julbladet 2002 av Professor Gunnar Almgren beskrivs mer utförligt hur detta ledde till starten av Fahlun (Högre) Bergsskola. Vid denna

lades stor vikt vid det praktiska innehållet och halva studietiden ägnades åt fältarbete och studieresor.

Även inom kopparhanteringen i Falun ställdes krav på ökade kunskaper. 1753 utfärdades bestämmelser om vissa formella krav för en bergsmannaexamen.

Nedan uppmärksammas något om processen vid bildandet av Fahlun Bergsskola, studentliv och om de lägre bergsskolor som kom att komplettera den.

Bergsskolan i Fahlun

Processen att skapa Bergsskolan i Fahlun, inleddes med att Bergskollegiet 1816 i en skrivelse till Kungl. Maj:t äskade om tillsättande av en kommitté av "wettenskaplige Män". Deras förordningar meddelades i juni 1816. Året efter den 12 april 1817 lämnade de wettenskaplige Männen ett utlåtande, som innebar höga ambitioner med bl a tre professurer, tvåårig utbildning, m m. Bergskollegiet tillstyrkte detta förslag 17 april 1817, men finansieringen fördröjde förverkligandet av skolan. Lands-

hövdingen i Dalarna Hans Järta, ville skynda på ärendet och skrev ett brev till Konungen 17 februari 1819 och det anlände 2 mars. Samma dag anmodades Bergskollegiet att yttra sig. Bergskollegiet tog dock god tid på sig och efter, får man förmoda, vissa diskussioner, kom yttrandet 14 juli 1819 och krävde prutningar av wettenskaplige Männens förslag. Efter ytterligare longörer kom så ett brev av 31 december 1819 från Kungl. Maj:t (Carl XIV Johan) som meddelade Fahlun Bergsskolas stiftelseurkund. Gottlieb Gahns fastigheter i Falun köps för att utgöra skolans lokaler och bostäder den 8 november 1820 och 1 januari 1822 avsågs utbildningen inledas, men inga elever hade ännu sökt. I slutet februari börjar dock fyra elever, alla skauskultanter i bergskollegiet.

Anmärkningsvärt kan vara att 42 studenter under tiden i Falun kom från andra länder. Speciellt intressant är livsödet för en av de fyra ryska studenterna, Woldemar Rachette (1812-1894). Han var livegen under familjen Demidov, som bekostade utbildningen först i bergskadettskolan i S:t Petersburg och sedan Bergsskolan i Fahlun. För att kontrollera att Woldemar inte avvek och sökte sin frihet, ställdes han under sin tid i Sverige under polisbevakning. Denna mildrades dock efterhand till vad som beskrivs som "föga generande skuggning". Sedermera blev Rachet-

te en framstående metallurg och konstruerade bl a en schaktugn, som även användes i Sverige. År 1861 utnämndes han till byråchef i bergs- och saltministeriet i Ryssland och erhöll året därpå generalmajors rang.

Studentliv och Bergsanda

Genom att eleverna i Falun hade varierande social bakgrund, ställdes de inför olika situationer. Många av eleverna var söner till framstående familjer och hade med sig rekommendationsbrev och togs väl emot i den bildade Falu-societeten. Där blev de populära och uppskattade kavaljerer till stadens unga damer. De deltog aktivt i sällskapslivet och när spektakel uppfördes var bergsskoleleverna givna aktörer. Andra med enklare bakgrund hade förmodligen en något torftigare fritid.

Att finna bostad i den relativt lilla staden med drygt fyra tusen invånare, var allmänt ett problem för bergskoleleverna. Men då kunde förutom rum även ingå mat, eldning, upppassning, ljus och tvätt. Detta liknar mer ett pensionat och sådana var det tydligen ont om.

Bland eleverna skiftade också utbildningsbakgrunden, en tiondel hade inte någon högre utbildning i bagaget när de började och fick komplettera med extra läsning.

Under studietiden odlades aktivt ett gott kamratskap och sammanhåll-

ning mellan eleverna. Detta följdes upp med kamratträffar vart femte år. Vid de rikliga studiebesöken och liknande evenemang skrevs ofta tillfällighetsdikter. Denna ofta uppskattade tradition lever kvar än idag och odlas främst i form av tillfällighetsvisor (ofta till melodi av Lambert Walk) vid Svenska Bergsmannaföreningens resor.

Även efter flytten till Stockholm 1869 och sammanslagningen med Teknologiska Institutet och därefter övergången till Tekniska Högskolan, behöll utbildningen sin särart genom att den drevs under beteckningen Bergshögskolan. Detta förstärktes den 17 december 1915 då bestämmelser utfärdades av Kungl. Maj:t om examina vid KTH, som reglerade titeln civilingenjör, bergsingenjör och arkitekt. Beteckningen bergsingenjör är sedan 1996 helt avskaffad som examensbenämning och numera gäller enbart civilingenjör. Examenstitel från de lägre bergsskolorna blev bergsskoleingenjör.

Fältövningarnas och studieresornas särskilda betydelse för utvecklingen av den för Bergs så karaktäristiska kamratskapen och lojaliteten med branschen, belystes utförligt i ett föredrag av Carl Sebardt vid Bergssektionens 150-årsjubileum. Där beskrevs också hur elevarbeten hjälpte till att lösa praktiska problem i hyttor och smedjor.

Lägre Bergsskolan i Falun

Efter flytten av Fahlun Bergsskola till Stockholm 1869, önskade Dalarnas bruksägare en ersättning i form av en rent yrkesinriktad lägre bergsskola i Falun. Den öppnade 1871 och förlades till nya lokaler, där den blev kvar till 1910. Därefter flyttades verksamheten in i nya ståtliga lokaler, som sedan kom att användas som Medborgarhus, kontor, m m. Skolan lades ner 1930 och införlivades då med Bergsskolan i Filipstad.

Bergsskolan i Filipstad

Trots att Bergsskolan i Fahlun startats kvarstod behovet av ett mer direkt yrkesinriktad lägre utbildning - ett bergsläroverk i Bergslagen. Bland gruvor och bruk diskuterades olika lösningar. På nyåret 1830 grundade så bergmästaren Franz von Schéele Värmländska bergselementarskolan i Filipstad. Som skolsal upplät von Shéele lokaler i sin dåvarande bostad. Första årskursen hade femton elever. Undervisningen var till en början drygt två månader, men studietiden utökades efter hand. Skolverksamheten höll efter hand till i olika lokaler, men i mitten av 1800-talet flyttade man in i ett eget hus. Efter 30 år som skolans föreståndare beviljades Franz von Schéele 1860 avsked. Några år senare brann skolhuset ned och det blev

aktuellt med ett nytt. 1870 inköptes en tomt och en ny skolbyggnad uppfördes på den plats där Bergsskolan fortfarande är belägen. Skolans namn ändrades senare till Bergsskolan i Filipstad.

1930 firade skolan sitt 100-årsjubileum och samtidigt behandlades en utredning att lägga ned skolan till förmån för den Lägre Bergsskolan i Falun, men med inflytande från de värmländska bruksägarna blev det tvärtom. Filipstad fick ha kvar sin skola och Falun lades ned.

Kopplingen mellan skolorna markeras än i dag i stadgarna för Föreningen Bergskamraterna vid Bergsskolan i Filipstad, "vars syfte är att utgöra ett föreningsband mellan ingenjörer utexaminerade från Bergsskolan i Filipstad och dess, år 1930, nerlagda systerskola i Falun jämte dessa skolors förutvarande och nuvarande lärare".

1931 uppdelades undervisningen i Filipstad på tvååriga metallurgiska och gruvtekniska linjer. 1962 förlängdes utbildningstiden till tre år. Höstterminen 1996 fick Bergsskolan högskoleutbildning med 80 poäng och 1999 utökades den till 120 poäng på linjerna metallurgi- och materialteknik och berg- och anläggningsteknik. Filipstads kommun är numera ensam huvudman för den stiftelse som driver Bergsskolan och sedan juli 2012 är Luleå Tekniska Universitet huvudman för högskoleutbild-

ningarna.

Den 19 september 2017 försattes Bergsskolan i konkurs vid Värmlands tingsrätt, efter flera års sviktande söktryck till skolans utbildningar. Bergsskolans dotterbolag Bergsskolans kompetensutveckling AB, som bedriver uppdragsutbildning, forskning och materialprovning, är dock inte försatt i konkurs. En rekonstruktion med stöd av Jernkontoret, Sve-min, Filipstads kommun och flera företag diskuteras i skrivande stund.

Reflektioner

Utveckling av Bergsbranschen har alltid varit nära förknippad med utbildning och forskning, driven av strävan efter internationell konkurrenskraft. Under alla faser av utvecklingen har branschens medverkan och finansiering varit stark och ofta avgörande och är det alljämt. Den starka samhörighet som odlats genom generationer av Bergsmän (en benämning som numera avser såväl kvinnor som män) och lojalitet med branschen, är en viktig faktor i förstågan till uthållig svensk konkurrensförmåga.

Man kanske till och med kan påstå att Bergsandan också har ett etiskt och moraliskt inslag, som medför en strävan efter rättrådighet, ansvar och god stil, som bidrar till detta. Bergssektionens vid KTH starka engagemang för dessa traditioner vidare, med en speciell Bergsanda.

De gemensamma sångerna och den starka kopplingen till Jernkontoret och där hemmahörande branschorganisationer som Svenska Bergsmannaföreningen, uppmuntrar samhörigheten även över generationsgränserna. För närvarande pågår ansträngningar att förnya och stärka samhörigheten mellan teknologerna på Bergs på KTH och motsvarande vid Luleå Tekniska Universitet.

Tomas From

Källor:

Falhu Bergsskola 1819-1868 av E. Börje Bergsman. Dalarnas fornminnes och hembygdsförbunds skrifter. 29.

C Sebardt. Bergs 150. Jernkontorets Annaler 154 (1970) sid 97-107.

Om Bergsskolan i Filipstad. Tommy Andersson ur "Vår stad" årgång 2000 av Rolf Märth.

Wikipedia

Historia i korthet

1747 Jernkontoret bildas

1819 Falu Bergsskola grundas. N. G. Sefström är förste professorn.

1827 Teknologiska Institutet, TI, startar.

1830 Jernkontoret grundar Bergsskolan i Filipstad.

1861 Svenska Teknologföreningen, STF, bildas ur kamratföreningen vid TI. Det dröjer till 1888 innan fackavdelningen för Kemi och Bergs, KB, bildas.

1869 Falu Bergsskolas undervisning överföres till Teknologiska institutet, i Stockholm.

1877 TI byter namn till Kungliga Tekniska Högskolan, KTH.

1941 YBF bildas.

1955 YBF antager nya stadgar och ändrar namn till SBF.

1959 Bergsdelen av STF införlivas med SBF.

1964 Föreningen bildar ett kansli.

1972 De första teknologerna börjar på Geoteknologi vid Tekniska Högskolan i Luleå.

1996 SBF erhåller mönsterskydd för titeln "Bergsingenjör SBF"

1997 Högskolan blir Luleå Tekniska universitet (LTU).

En ängel visar bergsmannen var metallen finns.

En Bergshögskola kommer till

Prof.em. Gunnar Almgren

År 2019 fyller Bergshögskolan 200 år. En historisk tillbakablick är därför kanske på sin plats! Så låt oss börja från början! (Texten är tidigare publicerad i Julbladet 2002.)

De äldsta universiteten i världen uppstod i Salerno, Bologna och Paris under 1000- och 1100-talet för utbildning av läkare, jurister och präster, dock inga tekniker. Kunskap om tekniken baserades istället mest på

tradition, men även på gudomlig inspiration och ledning. Bilden ovan visar på en sådan situation där en ängel utpekar malmen för bergsmannen. Planeters lägen ansågs också betydelsefulla, man borde exempelvis leta koppar under Venus sken och järn under Mars sken. (De har ju samma symboler ♀ och ♂ !)

Men på 1500-talet gjordes den första ansatsen till bergsutbildning med

De Re Metallica - träsnitt från en underjordisk koppargruva.

starten av Bergsskolan i Freiberg, Tyskland. Och bergshandlingens första klassiska helhetsbok "De Re Metallica" av tysken Georg Agricola kom ut 1556. Agricola var ursprungligen medicinare från Bologna och Padua, men behövde för sin tillverkning av mediciner mineraler och blev därigenom engagerad av gruvbolagen i Joachimstal och Chemnitz i Tyskland. Han skrev så småningom sitt klassiska verk, naturligtvis på latin. Agricolas klassiska verk gällde i 200 år som bergshandlingens bibel. Utvecklingen gick alltså sakta på 1500 - 1600-tal!

På 1700-talet började det dock hända saker i bergsutbildningens historia. Ute i Europa och i Norge startade bergshögskolor (bergsakademier), i Clausthal 1775, i Paris 1783 och faktiskt i Kongsberg Norge redan

1757, tredje äldst i världen! (Den inlemmades i Oslo Universitet i början av 1800-talet, senare blev det Trondheim.)

I Sverige var vi inte riktigt mogna, men var väl förberedda genom goda svenska vetenskapsmän och nydanare under 1700-talet. Emanuel Swedenborg gav ut 1734 ett bokverk om tidens metoder för framställning av järn och koppar. Det fanns flera nydanare, kända namn är Christoffer Polhem (Den svenska mekanikens fader) samt bergsmän och kemister såsom Brandt, Cronstedt, Scheele, Gahn, m.fl.. Bergsrådet S.G. Hermelin gjorde de första geologiska kartorna i Sverige och Finland (nu mest känd som grundare och ägare till Selets bruk utanför Luleå i tidigt 1800-tal).

Jernkontoret bildades 1747. Och **Bergsexamen** inrättades vid Uppsala Universitet 1750 tillsammans med andra ämbetsexamina för att förse staten med goda ämbetsmän. Bergsexamen var ej **teknisk** utan bestod mest av naturvetenskap (geometri, fysik, mekanik, geologi) och juridik.

Falhu Bergsskola startar

Men 1819 var vi alltså mogna och Sveriges första tekniska högskola förlades till Falun - Sveriges största industriort på den tiden. Skälen var också tekniska basresurser i Falu gruva samt ett tillgängligt, förnämligt **bergslaboratorium**, rekommenderat

av Berzelius. Bergslaboratoriet var skapat av Gottlieb Gahn, manganets upptäckare och namngivare. Hans egendom omfattade också flera hus och dit förlades alltså den nya Bergsskolan (nuv Åhléns). Se bilden!

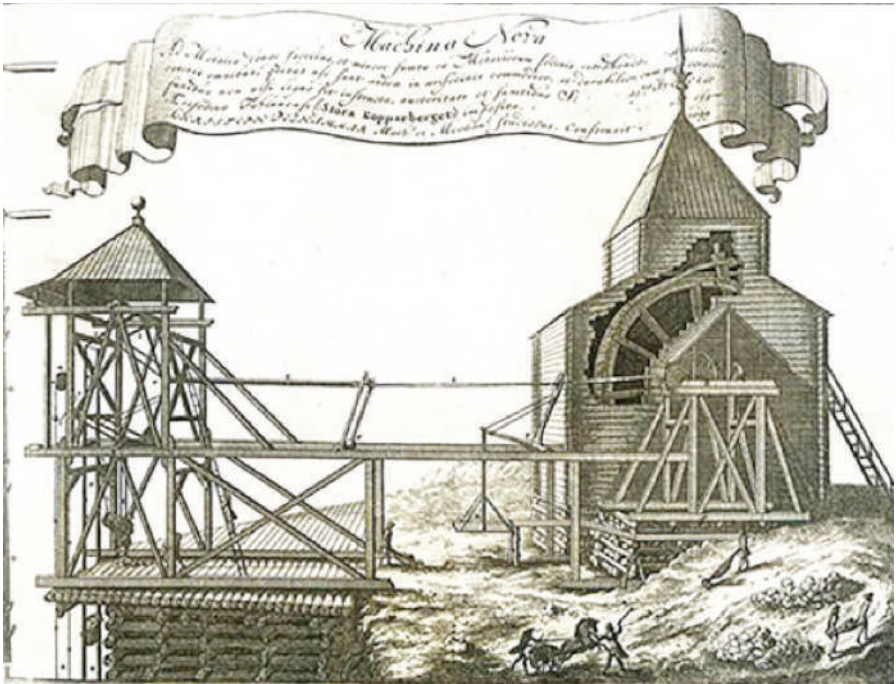
Den **förste professorn** hette Nils Gabriel Sefström, känd för bergsfolket genom SBF:s år 1987 instiftade Sefströmsmedalj! Han var ursprungligen medicinare, liksom många utbildade vid de dåtida universiteten. Studerade sedan kemi för Berzelius och blev därefter förste föreståndaren med professur ("Bergsvetenskap") i

Gottlieb Gahn

Falun 1820 – 1838.

Sefström var den förste att framställa Vanadinet år 1830 och tillhörde alltså skaran av berömda svenskar, som

Christopher Polhems berömda hakspele vid Falu gruva.

Teckning av Arne Wikholm, 1984, Dalarnas Museum.

upptäckt flera av våra grundämnen. Under professorstiden publicerade han också diverse skrifter i breda ämnesområden såsom geologi, rullstensflöde, vattendrift, slaggförsök samt inom geodosi.

Sefström var också legendarisk redaktör för Jernkontorets Annaler 1820 – 1845! Han hade en bred professur, eftersom ämnesområdet skulle täcka allt, från geologi, gruvdrift till metallurgi. Han hade dock hjälp från starten vid undervisningen av Falu gruvas tjänstemän.

Men år 1830 tillsattes en ny professur, som bl.a. omfattade "Bergsmeka-

Nils Gabriel Sefström
Teckning (beskuren) av J Diez

niken", som dock ej var våra dagars "Bergmekanik" utan istället "Bergmaskinteknik". Ämnet skulle täcka alla maskiner från gruvdrift till metallurgi. Dessutom undervisade vederbörande i matematik, fysik och ritning.

Till professor utnämndes först Jonas Bagge (1830 – 38), sedan Jonas Samuel Bagge (1838 – 69). Den senare upprätthöll alltså professuren större delen av tiden fram till flytten till Stockholm 1869. Han var fil.dr. i fysik och var först lärare i fysik vid dåvarande Teknologiska Institutet i Stockholm (nuvarande KTH), sedan alltså professor i Falun från 1838.

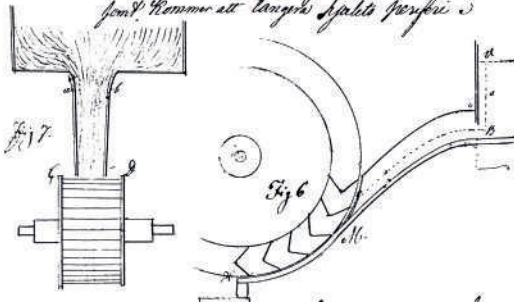
Bagge lär ha konstruerat en hel del bergmaskiner, speciellt för vattendrift.

Under Bergsskolans 50 åriga existens, fram till flytten till Stockholm 1869, tillkom inga fler professurer, dock fick Sefström två efterträdare som föreståndare och professor, nämligen Joakim Åkerman (tiden 1839 –

68. En sida ur J S Bagges handskrivna kompendium i mekanik.

84

af detta belys endemal. mest den gættas
den som vitterbråden i vort fria fall antag
være parallell. Denne parallell P.P. gæ
væles efter vitterets medelstige a. og de præmians
bøtten gærs med densamme parallell og her den
bøtten gærs V.D. vider sættes værsom ind i gæ.
det an gæ den parallellformige værsbøtten
gærs? Kommer det tangens spjælets periferi

På den punkt M, hvoraf parallell tangens
spjælet vider gærs i den værsbøtten eller i værsbøtten
M.D. hvilken forst. stater ved det lagde af spjælets
Hæd

Ovan: Ritning ur J S Bagges "Bergmekanik". Dalarnas Museum.
Infälld: J. S. Bagge. Fotografi.

1853) och Viktor Eggertz (1853 - 1868).

Åkermans bakgrund var också kemi, han kom liksom Bagge från Teknologiska Institutet i Stockholm, där han haft en professur i kemisk teknologi.

Eggertz var först jurist, sedan bergsman (bl.a. "övermasmästare" i Dalarna och i Västmanland), innan han fick professuren i Falun.

Det var lärarna!
Eleverna då!

Falun Bergsskola tog maximalt in 20 elever. Utbildningen var två-årig och intaget vartannat år. Förkunskapskrav var ofta ovannämnda Bergsexamen från Uppsala eller filosofie doktorsgrad(?) av den art, som berättigade till inträde i Bergsstaten (ofta inriktade på geologi). Dessa

Bergsskolans elever 1856. Dalarnas Museum.

elever kallades ordinarie elever, men det fanns också extra elever, där inträdeskraven var lägre. Stora skillnader fanns därigenom avseende elevernas förkunskaper i matematik, mekanik och fysik till nackdel för undervisningen.

Undervisningen hade också stora inslag av kemi med mycket laborationer, i första hand som stöd åt metallurgin. Andra viktiga ämnen var geologi, gruvbrytning och bergmaskinteknik, speciellt vattendrivna maskiner inklusive ritarbeten och modeller.

Falu gruva utnyttjades i undervisningen, speciellt inom gruvmätning och bergmaskinteknik. Järnbruk besöktes ofta för praktiska studier, vars resor betalades av Jernkontoret. En återkommande längre övning var att eleverna själva fick framställa järn i en elevmasugn i halv skala med variation av råvarutillsatser och energi

samt provtagning av processen och färdigt råjärn.

Vid skolans start 1822 fick Sefström själv utveckla flera kurser, som gjordes med hans bakgrund av läkare-kemist och vetenskapsman. Eleverna fick också bidra med försök och provtagningar av metallurgiska processer i olika bruk, vilka dokumenterades och analyserades. Detta metodiska arbete innebar ett lyft av den dåtida metallurgiska vetenskapen. Inom Bergsmekniken ("Bergmaskintekniken") skedde motsvarande kursutveckling av Bagge.

Antalet elever, antagna vid Fahlus Bergsskola, blev totalt 403 personer, varav 94 ordinarie elever och 267 extra ordinarie elever. Dessutom ingår i totalsiffran 42 elever (ca 10%), komna utanför Sverige, nämligen 22 norrmän, 14 finnar, 4 ryssar, 1 dansk och 1 tysk.

Övre raden från vänster:

I E Sieurin, H E Falhem, Aug. Röbss, R A Holstius, E G W Carlquist, E C Hedberg, L Reinhold Gahn, J Gustaf af Geijerstam, C W Detlof Heijkensköld, W Aug. Söderhielm.

Nedre raden från vänster:

G E Ulfhjelm, C A Jacobsson, Christian Aspelin, Fabian Tersmeden, August Sundin, Svante J Bergh, D E Engelbrecht. På bilden saknas J H W Norden — han avled 26 maj 1856.

Foto 1923 efter dagerrotyp.

Bergsskolans ekonomi

Skolan bekostades under sina 50 år, till hälften av Staten och till hälften av Jernkontoret. Den totala summan var 930 000 riksdaler.

Flytten till Stockholm 1869

År 1869 flyttade Bergsskolan till Stockholm för att inlemmas i dåvarande Kongl. Teknologiska Institutet, nuvarande KTH. Den var placerad vid Drottninggatan 95, mitt emot f.d. Stockholms Högskola. Bergsskolan fick ett eget hus, varvid Jernkontoret betalade tomten och Staten huset, se bilden nedan till höger! Gamla

Bergshuset finns kvar och bebos nu av Skoghögskolan.

Så började en ny epok – men det är en annan historia!

En hel del av ovanstående fakta är tagna ur en fantastisk skildring av Fahlbergsskolans historia i boken av E. Börje Bergsman "Fahlbergsskola 1819 - 1868". Jag tackar djupt för möjligheten nyttja materialet! Boken är tryckt 1985 och ingår i "Dalarnas fornminnes och hembygdsförbunds skrifter 29". Den är tillika ett projekt inom Jernkontorets Bergshistoriska Forskning. (Numera finns boken en-

Kungl. Bergshögskolan, Drottninggatan 95B, Stockholm, 1924.

Foto: Frans Gustaf Klemming, Stockholms Stadsmuseum. (Bilden något beskuren.)

dast i antikvariatbokhandeln.)

Och så vill jag avslutningsvis citera några tänkvärda ord av Erland Waldenström (IVA-Nytt 1983:1) om värdet av att känna till vår historia och våra källor. Enligt min mening alldeles för litet beaktat av vår samtids politiker. Så begrunda följande;

”Kontinuitet med det förgångna skapar trygghet och arbetsglädje. För oss i näringslivet är teknikhistorisk kunskap inte bara ett medel, som kan hjälpa oss till större klarhet i strategiska bedömningar av olika slag. Den tillfredställer också ett andligt behov – att känna kontinuiteten i vad vi gör och få ett perspektiv på vår egen plats i utvecklingskedjan. Teknikhistorien,

liksom all historia, har därigenom en viktig uppgift, när det gäller den enskilda människan och hennes inställning till sitt arbete. Det finns väl knappast någonting, som är mer ägnat att skapa lust i arbetet och trygghet i tillvaron än att uppleva kontinuiteten med det förgångna och att känna att den uppgift man vigt sitt liv åt är meningsfull i ett större, dvs i ett historiskt sammanhang”.

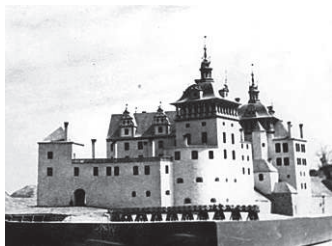
GOD JUL!

Gunnar Almgren

I nästa nummer fortsätter Professor Almgren med tiden på Drottninggatan och flytten till Valhallavägen.

Bergsskolan på Drottninggatan i Stockholm. Foto: "199pema".

Modell av Nyköpingshus under sina glansdagar. Sörmlands Museum.

SBFs Årsmötesmiddag på Nyköpingshus den 28 april, 2017

Vi som läste om medeltiden i skolan tyckte det var spännande att få äta middag på Nyköpingshus. Det var ju där som kung Birger Eriksson år 1317 hämnades på sina bröder Valdemar och Erik genom att fångsla dem och enligt sägnen kasta nyckeln i Nyköpingsån. Varpå de tynade bort och dog av svält.

Hämnden blev ljuv för Håtunaleken 11 år tidigare, där istället kung Birger blev fångslad och sonen Magnus Eriksson lyckades fly.

Kvällens värdfolk, SSAB Oxelösund, hade inga sådana tankar – tvärtom. Man hade hyrt Slottskällaren, som inhyses i ett medeltida källarvalv, och där trakterades vi alla 75 – 80 personer med verkligt god mat och

mycket sång. Nyare svenskt sedebruk innebar att dryck fick vi betala själva. Men eftersom majoriteten åkte hyrd buss tillbaka till Stockholm och minoriteten skulle sova över på hotellet sparades det inte och stämningen blev alltså god.

Vi alla tackar SSAB Oxelösund för en excellent dag med lunch, rundvandring, presentation av framtiden – kolfri stältillverkning – och kvällens middag! Den seriösa delen av programmet beskrevs i Bergsmannen No 3, 2017.

Tomas From författade en tillfällighets-visa, på följande sida, som framfördes med bravur.

Elisabeth Torsner

Tillfällighetsvisa vid SBF:s besök hos SSAB Oxelösund 2017-04-28

Av: Tomas From Melodi: Lambert Walk (som vanligt)

SBF är på turné.
Gästar SSAB. Tack för dé
Här har vi sett
hur stål skall göras rätt.
TJO!

I buss runt verket, ack så
stort.
Allting gick ju så som smort.
Men så fick vi se
konvertern koka brevé,
TJO!

Brandkåren ryckte ut,
då blev på det spännande
slut.
"Varning för fallande skrot"
ska det tas som ett hot.
TJO!

Jakob Sandberg sade tryggt
vi tar hand om allt sån't
styggt.
Allt skrot som faller här
blir stål på nytt mon fere.
TJO!

Nu väntar utmaning stor,
naturgas ej koks dom tror.
Sen vätgas ska ta vid,
men det lär ta tid.
TJO!

En framtid oh så vackert
ljus,
synes än för detta hus.
SSAB vårt hopp.
Svenskt stål ligger än i topp.
TJO!

SBF Rundvandring på

Nyköpingshus slott

den 29 april, 2017

Efterföljande förmiddag var vi 16 personer som samlades på yttre borggården till Nyköpingshus. Det blåste snålt från den ännu kalla Östersjön. Under mycket sakkunnig ledning från Sörmlands Museum gick vi på rundvandring.

Dagens Nyköpingshus är en skugga blott av den forna Wasaborgen, som naturligtvis har brunnit i omgångar.

På Gustav Wasas tid reste kung och hovfolk från kungsgård till kungsgård och ett och annat slott för att styra landet, bevaka ekonomisk utveckling av t.ex. Falu gruva, större planeringsarbeten som ett antal kanaler, hålla högre domstolsförhandlingar, höra klagomål m.m. Nyköpingshus var dock Gustav Wasas favoritbostad och de yngre barnen växte upp där. Yngste sonen, hertig Karl, den blivande Karl IX, rustade slottet från 1573, till ett av Europas praktfullaste, ungefär 100 år innan Versailles byggdes. Det är ganska svårt att förstå, utgående från dagens lämningar.

Muséet visade vapensamlingar, hushållsföremål och hur man levde livet som hovdam, hushållspiga, kammartjänare och flera andra roller.... Och i tornhuset visade man på det ställe där hertigarna Valdemar och Erik skulle ha murats in.

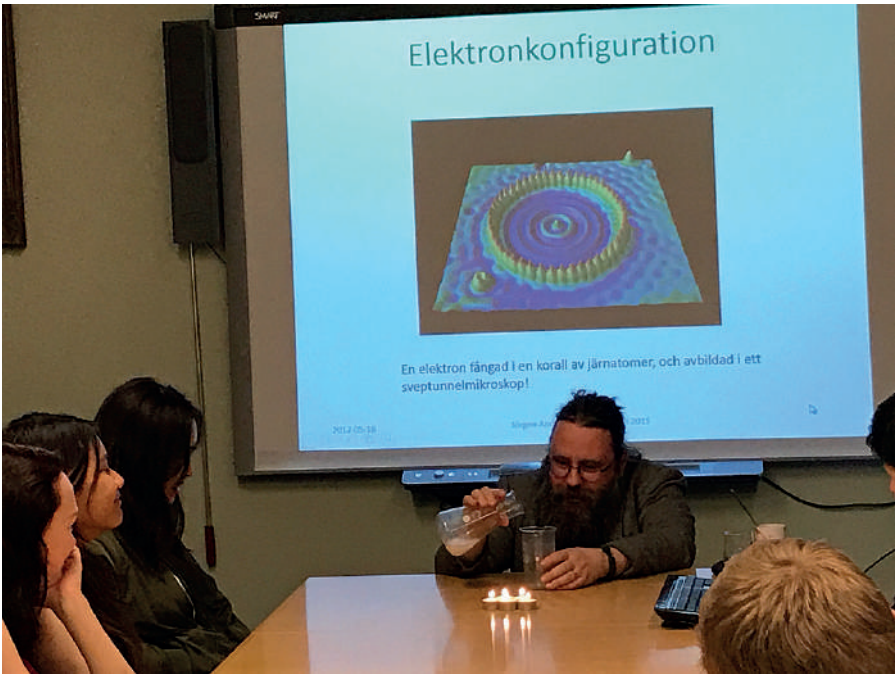
Det jag kommer ihåg allra bäst är en stor tavla med Gustav Wasa och hans fyra söner i centrum, drottning och fem döttrar litet vid sidan av och en massa hovfolk runtomkring. Yngste sonen, blivande Karl IX, var bara 10 år gammal på tavlan, klädd i rött. Det tänker man inte på, att det var nästan 20 års skillnad mellan äldste och yngste sonen. Men så hade Gustav Wasa också barn med två olika drottningar och dessutom en tredje de sista åren.

Sen skildes vi åt efter ett fullmatat besök.

Elisabeth Torsner

Skolbesök vid Långbans gruvor och Bergsskolan i Filipstad

Om du frågar en 14/15-åring i Hagfors kommun idag: "Har du varit till Bergsskolan?", då svarar nästintill alla ett rungande JA! Detta, eftersom den 16 maj besöktes Bergsskolan av alla årskurs 8:or i Hagfors kommun! Det var ca 120 ungdomar från klass 8 i Kyrkhedens skola och Älvstrandens

skola som bjöds på en "Inspirationsdag" --- en inblick i det intressanta materialteknik vi har i vår historia, i vår vardag och i yrkesmöjligheter. Dagen sponsrades av Värmländska Bergsmannaföreningen (<http://varmlandskabergs.se>) och av Uddeholms AB. Det är en av flera insatser

som görs idag med syftet att öka teknikintresset, inspirera och locka framtidens arbetskraft till våra lokala industrier.

Gruppen från Älvstrandens skola stannade till först i Långban för en guidning av personal från Värmlands Museum. Man fick höra att Långban är bland de mineralrikaste platser på jorden. Tänk att bo så nära ett sådant fynd! Även om gruvbrytningen upphörde på 70-talet så är mycket av utrustningen kvar, såsom malmvagningsvagnar, gruvsschaktar och -hissar, rostugn och masugn mm.

Guidarna Daniel och Donald berättade underhållande historier om personer som hade levt och bott i Långban. Rundvandringen gick förbi barndomshemmet för John och Nils Ericsson -- kända för uppfinningen av propellern respektive byggandet av järnvägar och kanaler.

När bussen var framme vid Bergsskolan varvades inspirationsföreläsningar om bergteknik och metallindustrin med rundvandringar mellan fyra olika stationer, där provningsutrustning, mineralsamlingar och tekniska experiment visades. Persona-

len och "Bergsskolor" (elever) från Bergsskolan vittnade om gedigna utbildningsprogram som leder till spännande yrken som tekniker, högskoleingenjör eller civilingenjör, med utbildning i en familjär atmosfär och gemensamma aktiviteter som t.ex. geologiska utflykter och grillkvällar. För de som vill läsa vidare efter tre år på Bergsskolan, kan man fortsätta på högskolor och universitet såsom KTH, LTU mm till att bli civilingenjör.

Bergsskolan som startade 1830 utvecklas i takt med samhället och industrin. Ett uppskattat inslag är basåret, där man kan läsa upp betygen för att året därpå gå in i teknik- och ingenjörsprogrammen. Det är alltså möjligt att ändra riktning från en tidigare utbildning, eller att gå tillbaka

till skolan efter några års arbete, så att man kan kombinera sin unika bakgrund med Bergsskoleutbildningen till att vara eftertraktad arbetskraft i spännande yrken. Det blir intressant att se om cirka fem år hur många Bergsskolor som gick på just denna Inspirationsdag.

Tyvärre gick Bergsskolan i konkurs den 19 september i år. LTU, Luleå Tekniska Universitet, garanterar att nuvarande elever skall kunna gå färdigt fram till examen. Starka krafter arbetar på att skapa en ny stiftelse, gemensam för industrin och LTU, för att skapa "Nya Bergsskolan". Fortsättning följer!

Debbie Ågren

Lite fakta om Långban:

Långban är känt över hela världen för sin mineralrikedom med över 300 kända mineraler. De sällsynta mineralerna finns i manganmalmen.

På Riksmuseet i Stockholm finns en stor samling av Långbanmineraler och på Bergsskolan i Filipstad finns också en fin samling.

Redan på 1500-talet började man bryta järnmalm i Långban, men under 1600-talet tycks gruvorna övergivits. 1711 återupptogs brytningen i Storgruvan och driften utökades snart.

På 1870-talet började man bryta

manganmalm. 1956 lade man ner brytningen av järn- och manganmalm och 1972 lade man ner brytningen av dolomitmalmen.

Till en början ägdes Långbansfältet av bergsmän, som bildade ett gruvlag och själva var för sig tillsammans med sitt husfolk bröt och bearbetade malmen, men under 1700-talet blev det vanligt att särskilda gruvarbetare anställdes.

Källa: Långbans informationskrift

Bergsvaganza 2017 till Tekniska Muséets nya gruva i Stockholm

En vecka efter skolstarten var vädret fint, litet drygt 20° C och soligt. Med en svalkande vind.

Först hämtade vi ett barnbarn på Söder. Redan på vägen dit anades oråd. Stora skyltar upplyste oss om att Västerbron skulle stängas av p.g.a. ett mini-Marathon. Barnbarnet stod och väntade, vi vände bilen och hann över Västerbron igen. Mini-Marathon skulle naturligtvis gå genom centrala staden, varpå vi la om körplanerna och tog tunnlarna norr om stan och kommer fram vid Gärdet. Det var en halvtimme kvar och en pyttebit att köra från Berwaldhallen ut till Tekniska Muséet.

Pyttebit var ordet! Framför hade vi en buss som skulle ut till Kaknästor-

net. Det var bara det att den rörde sig inte. Det var fullt framför den och motstående körbana stod också still. Det pågick ett Vikingaspel på båda sidor om den smala vägen och folk rörde sig i stora skaror över vägen. Bussen gick en meter i taget. Till slut var vi framme med 10 minuter till godo. Parkeringsplatsen var naturligtvis full. Barnbarnet och jag blev avsläppta och gick för att hitta den väntande skaran utanför muséet. Det var 65 personer anmälda men absolut ingen person stod och väntade. Hade jag varit otydlig om tiden? Jag var in och tittade. Ingen syntes. Ut igen.

Till slut uppenbarar sig två personer som jag kände igen, något varma. De hade gått från Berwaldhallen och

Mätta och belåtna barn (ciö. ing Lotta Torsner som gått på Bergs) och barnbarn i solskenet.

den svalkande vinden var utomordentligt skön. Därefter kom de i små klungor, till fots och alla något varma. Det visade sig att alla senare bussar hade ställts in, de hade fått gå från Berwaldhallen. Dottern och andra barnbarnet anlände. Därefter kommer maken, som hade hittat näst sista parkeringsplatsen vid Kaknästornet. Mats Törnqvist i bilen efter tog den allra sista.

Jag hade skrivit att man kunde inta matsäck ute på Gärdet, men där var ju fullt av Vikingar! Framför Tekniska muéet var det byggarbetsplats! Men grannen Etnografiska ståtade med en bit gräsmatta, svalkande skugga och bänkar och bord. Matsäcken intogs. Andra gick på Muséets tillfälliga sommarkafé. Fler och fler deltagare

Intendent Lars Paulsson, skapare av utställningen.

Intresserade åhörare. I bakgrunden en gul gammal dator för att seriekoppla salvorna i gruvan. Med goda ljudeffekter.

Det var kvinnojobb att köra skottkärra med malm fram till uppfodringsplatsen.

infann sig. Till slut var vi alla där plus professor em. Gunnar Almgren med fru Monica. Det var Gunnar som väckte vårt intresse när han entusiastiskt rapporterade från premiären av den moderniserade gruvan den 28 februari.

Utställningens intendent Lars Paulsson tog emot oss, parkerade oss framför entrén till gruvan och berättade livligt. De äldre delarna från trettio-talet har renoverats och en ny hall har lagts till, utformad som ett modernt styrrum under jord. LKAB, Boliden och andra har skänkt utrustningen. Med prof. Almgrens ord "Tekniska Museets "GRUVA" är

ENASTÅENDE ! Den täcker både HISTORIA och NUTID, för att inte säga FRAMTID!"

Ögonen vande sig långsamt vid mörkret, det var bra inför nedstigningen. Vi började i den historiska delen, där jag fäste mig vid att kvinnorna fick köra skottkärror med malm fram till uppfodringsplatsen. Men människens arbete kanske var hårdare ändå, att hacka loss berget, efter att ha eldat så att stenen sprack. Plötsligt blev det tomt framför mig. Alla 23 barnen hade rusat in i nya delen och satt klistrade vid datorerna. Det var nog så att ingen av dem lysnade på intendent Paulsson, de var

helt fascinerade av vad som utspe-
lade sig på skärmarna. Men vi vuxna
lyssnade och tittade. Ett stort däck till
en gruv-truck hängde i ett fönster.
Det var dock inte av allra största
modellen, ett av Aitiks däck hade inte
fått plats, takhöjden var för låg. LK-
ABs datoriserade beskrivning av
Kirunagruvan var superintressant.
Och så hittade jag barnbarnen båda
sittande på samma stol besvarande
ett quizz om malm och gruvbrytning.
Båda tjejkarna var fascinerade! På
grund av trängseln var det svårt att
fotografera i den moderna delen.

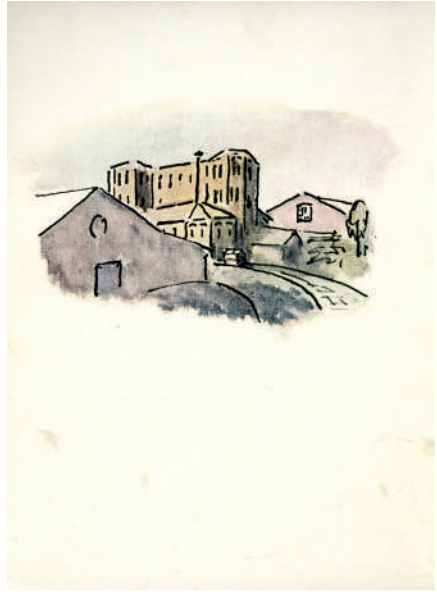
Avslutningsvis med prof. Alm-
grens ord igen "Ett besök i Gruvmu-
séet rekommenderas varmt för Alla
Kategorier!"

Text och Bild: Elisabeth Torsner

Ovan: Att hacka i berget var ett mansjobb
Under: Modernare version, nu pneuma-
tisk hacka.

Janne-Visan

"Det är tveksamt om Jannevisan (sjungen!) kommer att uppnå pensionsåldern" skrev vår tidigare redaktör Sigge Bergh år 1984, då Jannevisan fyllde 60 år och publicerades på våra sidor i Jernkontorets Annaler. Men i år blir visan, skriven 1924, faktiskt 93 år! Och visst sjungs den fortfarande!

Janne-visan trycktes i 130 exemplar och bands in. SBF har fått två exemplar, No 14 och No 48, av Christer Nordström, Bg 1967.

Christers far, Allan Nordström

(1901 - 1991, Bg examen 1925) var med när visan kom till och år 1975 antecknade han sina minnen i kanttorna på No 48. Så här skriver Allan:

"Detta är år 1925 års bergsingenjörers paradsång. Vid uruppförandet i Hagfors sa´ Janne till Petterson som sov "Denna visa har gjort våra namn odödliga".

Melodin, som härstammar från den fula Erik och Beata-visan, hade Ragnar Åhrell (visans Petterson) lärt sig sommaren 1923 vid tjänst på bassekompaniet vid Bodens Ingenjörkår.

JANNE-TISAN

JAGFORS 1924

MEL: ERIK och BEATA

● Och JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VAD KALLAR DU DETTA MIN GOSSE?

JÄVLIGT DÄRLIGT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER -
- FÖRREJSTEN LIGGER PETTESON Å SOVER!

● Och JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VAD KALLAR DU DETTA MIN GOSSE?

JÄVLIGT DÄRLIGT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER,
VENTILEN ÄR SÖNDER -
- FRÄSTEN LIGGER PETTESON Å SOVER!

● Och JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VAD KALLAR DU DETTA, MIN GOSSE?

JÄVLIGT DÄRLIGT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER,
VENTILEN ÄR SÖNDER,
JINGEN ÄR PÅ KRANSJEN -
- FÖRREJSTEN LIGGER PETTESON Å SOVER!

● Och JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VAD KALLAR DU DETTA MIN GOSSE?

JÄVLIGT DÄRLIGT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER
VENTILEN ÄR SÖNDER
JINGEN ÄR PÅ KRANSJEN!
MULLEN ÄR PÅ GOLVET
- FRÄSTEN LIGGER PETERJOHN och SOVER!

○ CH JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VA KALLAR DU DETTA - MIN GOSSE?

JÄVLIT DÄLIT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER
VENTILEN ÄR SÖNDER,
JINGEN ÄR PÅ KRANSEN
MULLEN ÄR PÅ GOLVET
SLAGGEN ÄR FÖR DJEFLIG!
— FÖRRESTE LIGGER PETTESON Ä SOVER!

○ CH JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VA KALLAR DU DETTA MIN GOSSE?

DJÄVLIT DÄLIGT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER
VENTILEN Ä SÖNDER
JINGEN Ä PÅ KRANSEN
MULLEN Ä PÅ GOLVET
SLAGGEN Ä FÖR JÄVLI!
HYTTA Ä NÖDSATT
— FRÄSTEN LIGGER P-son Ä SOVER!

▲ JANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VAD KALLAR DU DETTA MIN GOSSE?

JÄVLIT DÄLIT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER
VENTILEN Ä SÖNDER
JINGEN Ä PÅ KRANSEN
MULLEN Ä PÅ GOLVET
SLAGGEN Ä FÖR JÄVLI!
HYTTA Ä NÖDSATT
FORMORNA SJÖRÄ
— FRÄSTEN LIGGER PETERZOHN och SOVER

○ DANNE HAN KOM PÅ VÅRT NATTJOBBSKIFT
VAD KALLAR DU DETTA MIN GOSSE?

JÄVLIT DÄLIT RISSLAT - STYBBE och BRÄNDER
VENTILEN Ä SÖNDER
JINGEN Ä PÅ KRANSEN
MULLEN Ä PÅ GOLVET
SLAGGEN Ä FÖR DJÄVLI!
HYTTA Ä NÖDSATT
FORMORNA SJÖRÄ
PARATEN Ä SÖNDER!
— FÖR FIFTEN LIGGER PETTESON Ä SÄÄRVER

Textförfattare är i första rummet Ragnar Widén (f.d. Rönnskär) i andra Per G. Ekman (f.d. disponent på Morgår'n).

J.A. Leffler, var professor i Järnets Metallurgi vid KTH Bergs 1918 - 1929. (f 1870 - d 1929). Han lät hytteteknologerna ensamma driva Lillhyttan i Hagfors.

Ragnar Petterzon, som mycket snart - med anledning av visan, sägs det - tog namnet Åhrell, är numera f.d. yrkesinspektör.

Janne väckte honom genom att helt brutalt stöta honom i ändalykten med sin käpp, som han alltid gick och stödde sig på.

Tecknaren Alfred Lindeberg, kallad Pinxit, blev Dr. Ing., och lab-chef

vid Gunnebo. Död redan på 30-talet."

Alla bergseleverna från 1924 har nu gått bort. Den siste var sannolikt Harry Willner, som dog 1999. I JkA 6/1984 skrev han om den besjungna sommaren 1924 i Hagfors Lill-hytta.

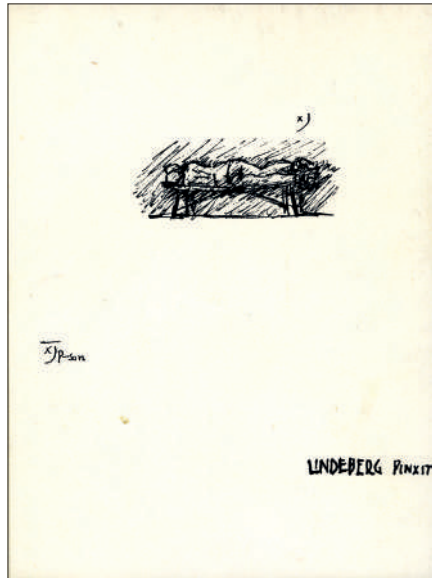
Liten ordlista

Rissla = sikta, sålla, sortera
Stybbe = finkornigt träkol, kolstubb

Kransen = uppsättningsmålet, masugns överkant
Mullen = finkornigaste malmen

Formorna snora = Luftintaget igensatt

Paraten = folkets namn på värmväxlingsapparaten

Strövtåg i Bergssångerna

Ett ode till våra sånger.

Reciteras eller kan sjungas till mel: Mando Diao (2012).
Strövtåg i Hembygden. Gustaf Norén/Björn Dixgård.
35 sånger i En. Av 80 visor i Sångboken 1963.

Bergsmän vi äro
av ära och värv
Vi är järn, stål och gruvornas män
Och vi älska den glädjen
och sjunga om den
Djupt i jord och vid tackjärnets härd
Låt oss leva tillsammans
låt vårt sinne va´ glatt
Låt oss leva ett liv i gemäng
Å vi grabbar i B
som tar fler nubbar te´
vi är bäst på att höffsa i gäng

Och vi kom ifrån skogar
från städer och by
Ifrån gruva och masugn och fält
Och vi tåga mot storstad och vårt
saliga Bergs
för att tillbringa månet år där
Uppå Gasquer vi lära
hur sångerna sjungs
och hur nubben tages därtill
Och vi tenta och lär oss att spexa

som få
och till detta en nubbe och sill

Vi är bergsmän
det kan man på gången se
Hur vi fulla i snömodd gå på
Ibland torka det råder
det är torrt som fa´n
Hur det hota vår hela klan
Har ni sett bergsman bladig, bom-
faderi
Hur han smakat på helan däri
Hur han älskat sin kvinna
och sången därtill
Och de poster i hans CV däri

Och han krökte sin arm
han skall dricka till dess
att tills litern den är förspord
Och på gravsten stå ristat
här vilar en bror
Som var goder och glader och stor
Tycker du som jag då

att vi nubbar vi två
 då som sola går upp och går ner
 Och då är jag så go´
 som ett gull och är full
 Och på vinden har jag mitt gitarrbarré

Jo Amanda hon gångar
 i lunden med kon
 och med Ris-Jerk hon tar sig en sup
 det gör gott uti magen
 Att få sig ett rus
 så länge flickor finns i överdus
 Nu på krogen vi gå
 hej och hå va´ de´går
 både äger jag gods och båd´ får
 vi har hemslöjd av slag
 än så minnes jag
 hur vi klämman en skål sept gutår

Och vi klämmer en trudelutt varje vår
 Än jag minnes min gröna dal
 Och jag hörde hur felorna tonade in.
 For till Dalom för att dansa på bal
 Hur länge skall på jorden
 kemister finnas kvar
 När skall vi slippa redox-ph-molar?
 Hur där nere miserere
 i vår mages dunkla djup
 Skall vi äntligen få klunka vår sup

Hur skall flickan som en gång red på
 ett svin
 Bliva glad för den borsten som riv
 Jag är full, jag är glad
 då jag går i vår stad
 Sjunger ljuvligt på en serenad
 Jag är starkare och modig
 slår vem helst till mark

Ja, jag välter ett träd i vår park
 Jag är rik, jag är snille
 och blir vackert lik
 Och jag möts utav hornmusik

Och jag vinkar åt vart
 tjusigt fagert kvinns
 Det är fel jag har ärvt utav far
 Och vi blev snart intima
 blir jag lätter med kvinns
 Glömmer aldrig min ljuva Josefin
 Med hårets gyllene gloria
 hennes barm för d´amour
 Något stor som ju ärvt utav mor
 Hur kan hjärtat så slå
 jag blir heser och blå
 kanske för att jag sjungit som få

Säg vad vore livet
 utan rediger sup
 Uti Kalmare stad
 dickom dack
 Var är pengarna du fått
 jo dom har jag supit opp
 uppå Kalmare slott
 hipp som happ
 Du är stor i din trut
 och pengar supit ut
 Du får skam där du hamnat på krog
 Och du glömt din professor
 som gjort din levnad svår
 Kronbefallningsmannen full som
 ett får

Uti gnistornas regn
 står hyttkarl´n lugn
 Och hans flamma står högt emot skyn
 Och var bergsman han har

en vän ack så kär
 Smider järnet
 uti evig härd
 Och han tar sig en rediger sup varje
 natt
 När han kommer från gärde och ugn
 Och han bäst glöter på
 För hans strupe är torr
 Gott som själva satan.
 Voj. Voj.

Men dänkt perkele anamma
 vi for till Viskafors
 Tär känner till gammal licka förstås
 Prukar pli ganska sällan
 fara hälsa på fjällan
 Aldrig sett något naket gunås
 Vem e´ de´ Vem e´ de´
 Indalsälv fylld av öl
 Jag har aldrig rökt en cigarr
 Jag vill dö, jag vill dö
 i en famn på en mö
 I en älv fylld med bayerskt mjöd

Inga dygder äro tusen
 inga laster jag har
 Jag är skivbrytar Andersons karl
 Jag vill dö i en famn
 med en fager madam
 därmed undgår jag djävulens garn
 Hur gärna jag skulle ha´ vart
 en förgätmigej
 Jo jag älskar ju dig bara dig
 hur jag kysst fager mö
 vid en liten sjö
 Hur jag svärmat som så
 utför dig

Och jag har sjungit ut
 så min stämman blev glödd
 Och jag skrålat som så het och varm
 Jag har smekt din barm
 med i vinkel min arm
 medan sola ho går upp och ner
 Ja så gör ju en bergsman
 som är fuller och glad
 Luktat öl, snus och slikt brännevin
 Får precis vad han vill
 uti gruvornas natt
 Tämt sitt bloss uti
 eviger tid

Och på gatan spatserade jag en gång
 för mig själv
 Var en vacker midsommarkväll
 Då jag mötte en söt
 liten dodillandej
 då jag tänkte en kvinna för mig
 Intima blev vi snart
 Näst intill kyss av ett feminin
 Tycker jag bäst om champagnevin
 Får jag inte det så
 ger jag allting hin
 Och tar hellre in
 styknin

Som en majdag så skön
 såsom solen så varm
 Är den svenske godtemplarens barm
 Och med smör, ost och sill
 och med småvarmt därtill
 Tar en bergsman
 en tår uppå tand
 Skål kamrater
 vi söpo
 igår och idag

Ja vi tog oss en jåkel vardag
 Ingen ordning, ingen ordning, ingen
 ordning alls
 Förrån vi fått brännvin
 i vår torra hals

Och vi vill börja gasqua
 utav whiskey, portvin
 Vem i helvete stal mitt styknin
 Vilken smörja, vem fa'n tror att jag
 är en ålg
 Tror jag spörjar att ta mig en svålj
 Ja, för bergsmån vi åro
 av åra vi år
 Ålskar glådjen och sjunga om den
 För just så gör en bergsman

ålskar öl, snus och kvinns
 Får precis just den som han vill
 Så nu möts vi då här efter nära 200 år
 för att minnas i vildbuskigt håår
 Ser tillbaks på vår tid
 som format den nu vi år
 av masugn, gruva och smidet järn
 Höjer skål för gemål, för vår framtid
 nu år
 200 gått
 och av dem vi mått gott
 Skål Gutår för oss Bergsmån
 vi tar oss en sup
 och av den blir vi vacker och rik

Mats Törnqvist

Sångböcker från Bergs samt A:5 pärmen i vilken man samlade nyskrivna sånger i Luleå. Foto: Tomas From

Bg 67 Femtioårsjubileum

Sedan 1974 har Bg 67 träffats mer eller mindre regelbundet i Sverige och utomlands. Vid den senaste träffen i Boliden 2012 föreslog Dag Bjurström och Carl Ameln att de skulle hålla i Femtioårsjubileet vilket med arrangörsassistans av Anders Berntorp ägde rum i Stockholm 17 maj 2017.

Träffarna har i största möjliga utsträckning hållits med någon branschanknytning varför det i Stockholm blev naturligt att efter lunch på Kaknästornet besöka den återöppnade gruvan på Tekniska museet följt

Middagen intogs i den nya lilla matsalen på Kårhuset

av middag i Kårhuset för alla deltagande Bergsmän med respektive – totalt 27 personer.

Traditionsenligt var Göran Vitell sångledare och Karl-Johan Jönsson ledde Kalmarevisan.

Bildspel rullade med foton, Jan Landströms karikatyrer och katalogbilderna från 1967.

Den ursprungliga handskrivna betygsliggaren kunde även beskådas.

Som minne från jubileet fick Bergsmännen en bägare i snapsglasstorlek och damerna fick en medalj.

Anders Berntorp

Bergsmannagolfen 2017

Friiberghs Herrgård

”Koppla av och njut med distans till stadens hank och hets”
då kan vi fokusera på det vi är här för –

Bergsmannagolfen 2017

Friiberghs Herrgård har anor sedan medeltiden och erbjuder en lyxig miljö som passar alla kräsna Bergsmäns krav på golfanläggningar och fantastiska

matupplevelser och som ger en förstklassig totalupplevelse. Hade det inte varit för det där regnet.....!

Bergsmannagolfen, "Den musikaliska golftävlingen", med de av många musikkännare uppmärksammade vandringspriserna - Fiollådan (tidigare boning för en antik Johannius) och Huttasken (f d väska för krokiga horn.

Musikkännarna ovetande fylls de två hederspriserna icke med violin eller horn, men väl med Systemets godis. För året var Huttasken tankad med årslagrad likör! Det väckte allmän förtjusning bland inbjudna Bergsmän.

Fiollådans historia sträcker sig 6 decennier tillbaka i tiden. Bergsmännen hade då en kärleksfylld kontakt med Sala Silvergruva, som hade påtagit sig att till varje mästerskap fylla de i fiollådan gömda flaskorna med företagets egen snapsprodukt av sällsynt styrka och smak. Årets kamp om Fiollådan och Huttasken blev som vanligt spännande. I hård konkurrens

tog Bengt Andén hem Fiollådan med ovanligt höga 25 poäng, dock återfanns tidigare vinnare å listan efter Bengt. Tack vare några koppssnurrar säkrade Laila Sima sin historiska vinst av Huttasken. Med nyvunna och gamla (Fiollådans) vänners hjälp kunde de två vandringspriserna under glädje och gamman tömmas på sitt flyktiga innehåll.

The scheduled tournament startade i strålände solsken med två suveräna drives exekverade av Golfrådet d.y. Viktor Hellberg (BGPB) och tungt meriterade Göran Hermes. Men det kom inte att handla om de två skickliga förridarna. Nej!

Niklas Norrby blev dagens allmänna vinnare. "It's nice to hole some putts", sa Niklas efter ett par drinkar i baren före festmiddagen, "I got off to a good start and kept it going." Niklas kommer så långt möjligt att

själv bära byxorna vid 2018 års Bergsmannagolf.

Bergsmannaätten Öhnfeldt dök åter upp i prislistorna. Persona Grata Lennart Öhnfeldt gästade tävlingen och hamnade som sig bör i topp med placeringarna 1:a i herrar seniorer, 2:a i allmänna klassen samt 3:a i lagtävlingen med laget Pure Luck (Öhnfeldt/Carlström). Med tveksam bravur vann Lennart herrarnas längsta drive, men det sades att Pure Luck var inblandat med magisk inverkan å längd och bollbana med goda studsar och rull från ruff till målområde. Margareta Gillberg befann sig plötsligt i en totaltävling för längsta drive! Bergsmännen hade chansen, men ingen nådde ända fram till Metas långa damdrive! En historisk händelse! Driveslängderna hade med oväntad diskretion utelämnats i prislistan. Övriga medtävlarens insatser pekar å oförsiktiga strategier (hade Viktor glömt drivern på hotellet?) med NO golfbollsnedslag inom det vida målområdet. Otvivelaktigt ett feministiskt framsteg för Bergsmannagolfen.

De digra prislistorna visar en härlig utveckling inom bergsgolfarnas led. Den allmänna klassen kunde visa upp 38 spelare (36,8% girls). Alla amatörer vad gäller golfbiz, men tunga, väl förkovrade ledare och arbetare inom bergsindustrin. Old Girls överraskade med en delad 2:a plats i Allmänna klassen genom Kristin

Tollsten, till vardags Marin Sport Ambassadör i den Marina Huvudorten Saltsjöbaden. Intensiv träning av närspel och drives å GKS's golfbana gav ytterligare en feministisk framgång. Kristins make Anders låg lite efter i förberedelserna och hamnade på en c:a 25 plats. Dock visade de alltid nykära makarna en säker golfbas med en aktningvärd 6:e plats i lagtävlingen med sitt Amiralen.

Viktor Hellbergs namn har nämnts åtskilliga gånger i allmänna klassens pristagarlista med 4 Byxvinster. Trots den betungande uppgiften Golfråd d.y. visade Viktor nära nog gammal fin form med en säker 81:a. "Första gången i år över 79", klagade den förre stjärnspelaren som i Västervik -04 spelade i prisbyxorna i "f-rb-nn-t hög värme". Sedan dess vilar en f-rb-nn-lse över Byxorna - ingen, dvs ingen - kan vinna två gånger i rad med Byxorna på.

Ännu några kända namn på Top 12-listan: Nils Edlund (32), Maria Mueller (31), känd från Årets Golfprofil och ständigt vinnare av Damer Seniorer, Clas Helmer, 81 år, (31) Mångårigt Golfråd, Martin Mueller, make till Maria, Golfråd, Björn Mogard, Golfråd Principalis samt Wanja Gemmel (29). Även Göran Hermes och Lasse Sima återfinns i Top 12 med 30 poäng.

Så samlades Bergsmännen med sina medförda partners för den avslutande luxuösa middagen. Inför det pågående besöket hade restaurangledningen laddat upp för den ankommande Bergsmannasocieteten med mat och dryck av smakfullaste sorter. Dock kunde noteras en fadäs när de spämt väntande Bergsmännen tilldelades endast en (1) snaps av normalstorlek p.c. inför det stora lyxiga matbordet. Katastrof kunde inte återopas emedan det bland de tjusigaste av rätter på bordet kunde räknas otaliga igenkända vinbuteljer, som stod där för societetens gemensamma behag. Sångbarometern visade på ljuvlig stämning och sångerna flödade i gaskformat. Det lyxiga livet var lättanpassligt, Eja kunde vi vara där!

Tack alla Golfråd för en oförglömlig Bergsmannagolf 2017.

Sten Köhler
Senior Veteran (84)

Årets golfprofil 2017

Kristin Tollsten, Saltsjöbadens GK och tillika samma -bads Segelsällskap. Familjen har med mångårig erfarenhet kunnat fördela aktiviteterna över då och då njutbara gröna somrar med excellenta fairways och greener med högtider som Bergsmannagolfen.

Efter lingontiden har sedan Segel-Skutan för det vilda sjölivet genom Kalmarsund, Kielkanalen, Biscaya och förbi Punta Almina lastats med Kiter, badbollar, surfbrädor samt ävenså golfklubbor och d:to bollar för de superba banorna Cannes-Mougine Club de Golf, med les écoles de golf les plus élégantes avec les meilleurs instructeurs.

Håll #MeeToo flaggan flygande!

Kristin kunde i nådens år 2017 stolt stadfästa sin nya status: 2 back-to-back segrar i OldGirls; Bronsmedalj i Allmänna klassen; närmast pin för damerna, endast ett klubbskift från Bergsmannen! Den mest uppmärksammade erövringen!! **HUTTAS-KEN** På självaste dopdagen, som första namn i evinnerlig tid - en Golfprofil av bästa märke! Det generösa bjudandet pågick i damernas toalett av mindre typ och stämningen och sången var brusande. En företrädare för festlokalen påpekade bestämt att medhavd sprit ej var tillåtet på damtoaletten och då tog dopet slut! Huttasken finns kvar!

Sten Köhler

Friiberghs Herrgård

Årets Bergsmannagolf avgjordes på Friiberghs Herrgård, som ligger i : Örsundsbro, nordväst om Stockholm mellan Uppsala, Enköping och Bålsta. Herrgården har anor ändå tillbaka till medeltiden.

År 1329 köpte kyrkan egendomen som då hette Mysingen. Av detta prebendegods finns ingenting bevarat ovan mark. Under Gustav Vasas reformation blev Mysinge ett kungligt

gods och 1653 köptes det av stormannen Arvid Forbus, som var en framgångsrik fältherre. Fem år senare, 1658, gjorde han Mysinge till säteri under namnet Friibergh, som syftade på frihet till beskattning. Den fylliga stavningen är alltså kvar från 1600-talet. Till gårdsanläggningen byggdes två flyglar varav den östra har behållit sitt ursprungliga utseende.

Källa: Friiberghs Herrgårds hemsida.

Svenska BergsmannaFöreningen

Avlidna SBF-medlemmar

2016

Torsten Jensfelt , 100 år
 Viktor Epstein,
Hedersmedlem, 93 år
 Bengt Lilljekvist, 89 år
 Olof Durling, 88 år
 Karl-Olov Larson, 88 år
 Ferenc de Kazinczky, 87 år
 Bengt Aaro, 85 år
 Tor Olov Norrman, 83 år
 Björn Lindblom, 82 år
 Arne Omsén, 76 år
 Fred Goldberg, 74 år
 Bo Zachrisson, 74 år
 Torbjörn Arnulf, 73 år
 Carl-Gustaf Hjort, 69 år

2017

Sten Brand, 96 år
 Gunnar Ruding, 91 år
 Rune Back, 89 år
 Kjell O Malmgren, 86 år
 Sten von Matern, 86 år
 Sigvard Lundell, 85 år
 Mikael Brunner, 83 år
 Anders J Löfberg, 79 år
 Leif E Carlsson, 75 år
 Olle Karlsson, 73 år
 Peter Björkman, 64 år

Må de vila i frid,
 medlemmar och nyligen avgångna medlemmar,
 nämnda som onämnda!

Svenska BergsmannaFöreningen

Nya Medlemmar 2017

Ordinarie	Exår	Ordinarie	Exår
Anton Andersson	L14	Dan Kjellgren	K72
Ulla Backlund	K85	Cecilia Lund	L13
Göran Björkenström	K75	Susanne Norgren	K85
Anders Candell	K96	Emil Öhrnvall	L98
Ronnie Hammerslag	K92	Amanda Scott	U03
Göran Hansson	K86	Erik Storvall	L12
Carrie Jonsson	L09	Lars Vikström	L81

Teknologer	Skola	Teknologer	Skola
Annie Björk	LTU	Daniel Strid	LTU
Viktor Ekekrantz	KTH	Shakira Tolin	LTU
Milou Göransson	KTH	Ante Vallien	KTH
Jane Jönsson Valencik	KTH	Einar Valtersson	LTU
Gustav Lood Stark	LTU	William Wadbrant	KTH
Elias Nybacka Reiland	KTH		

Nya som Bergsingenjör SBF

Oscar Altzar	Mohsen Saafari Pour
Edwin Bergstedt	Natalie Schmidt
Tanja Halsteen	Henrik Thunberg
Freja Hoflund	Fia Vikman
Alexander Lundstjälk	

*Fem av de nyblivna Bergsingenjörerna fr.v.: Oskar Altzar, Edwin Bergstedt, Tanja Halsteen, Alexander Lundstjälk och Natalie Schmidt samt Elisabeth Torsner.
Foto: Nils Andersson*

Bergsingenjör SBF

Titeln Bergsingenjör har sedan länge varit ett bevis på att man har studerat och avlagt examina från de utbildningar som vi värnar om. Sedan universitetet avskaffade Bergsingenjörstiteln och ersatte den med Civilingenjör (Master of Science - MSc) så tog SBF och säkrade rätten till att dela ut titeln Bergsingenjör SBF. För att kunna erhålla titeln måste man ha tagit examen ifrån någon av de godkända utbildningarna, vara medlem i SBF, skickat in en ansökan till styrelsen och blivit godkänd av vår Titelkommitté.

Svenska BergsmannaFöreningen

Styrelsen för Svenska Bergsmannaföreningen 2018

Ordförande
Rutger Gyllenram

Vice ordförande
Peter Samuelsson

Sekreterare
Fia Vikman

Skattmästare
Paola Eriksson

2:e vice Ordförande
Pär Jönsson, KTH

2:e vice Ordförande
*Cajsa Samuelsson,
LTU*

2:e vice Ordförande
Robert Eriksson, JK

Redaktör
Elisabeth Torsner

Övrig ledamot
Lars Hyllengren

Övrig ledamot
Nils Andersson

Adj. ledamot
Tomas From

Adj. ledamot
Gustaf Bråkenhielm

SBF samlar alla Bergsingenjörer, teknologer och andra som har ett stort intresse i branschen till en kamratförening med föredrag, aktiviteter och middagar samt där sången har en given plats.

KTH-representant
Jenny Rask

LTU-representant
Jonas Ohlsson

LTU-representant
Gustav Lood Stark

Klubbmästare
Gunnar Broberg

Vice klubbmästare
Amanda Edlund

Revisor
Claes Ribbing

Revisor
Hans Gillberg

Revisorsuppleant
Vakant

Valberedning

Ulrika Tilliander
Birgitta Lindblad
Christoffer Schmidt
Oskar Altzar

Revisorsuppleant
Vakant

Enligt stadgarna i Svenska Bergsmannaföreningen skall en
Kretsförtroendeman
verka för föreningens syfte inom sitt geografiska område.

Svenska Bergsmannaföreningens Kretsförtroendeman

Stockholmskretsen

Ordinarie: Pontus Rydgren
Ersättare: Joel Gustavsson

Östsvenska kretsen

Ordinarie: Bo Sundelin
Ersättare: Vakant

Sydvästskretsen

Ordinarie: Oskar Altzar
Ersättare: Erica Granberg

Värmlandskretsen

Ordinarie: Debbie Jörgensen
Ågren
Ersättare: Bertil Ring

Bergslagskretsen

Ordinarie: Anders Wallquist
Ersättare: Lars Jerregård

Polarkretsen

Ordinarie: Agne Rustan
Ersättare: Christer Nordström

Svenska BergsmannaFöreningen

Årsmötesprotokoll för Svenska Bergsmannaföreningen

**Protokoll fört vid årsmöte 2017 inom Svenska Bergsmannaföreningen
fredagen den 28 april 2017 på SSAB i Oxelösund**

Närvarande:

Christer Améen, Gunnar Anell, Orvar Björkholm, Lennart Brandt, Fredrik Bruno, Gustaf Bråkenhielm, Torsten Börjemalm, Lars Cronquist, Lars Edberg, Lars-Erik Frenndh, Hans Frieberg, Tomas From, Arto Gaidarzijskij, Rutger Gyllenram, Jan Hultqvist, Lars Hyllengren, Stefan Högfelt, Lena Johansson, Åke Johansson, Krister Källström, Eje Larsson, Mats Levin, Olof Levlín, Lars Lindberg, Birgitta Lindblad, Per-Åke Lindström, Gunnar Ljunggren, Berth Lundström, Harald Philipson, Håkan Resare, Agne Rustan, Peter Samuelsson, Håkan Schröder, Jan-Henrik Stake, Jan Söderberg, Bo Tengelin, Anders Tollstén, Elisabeth Torsner, Lisbeth Åhlund, Dieter Uhlman, Göran Wahlberg, Anders Wallquist, Klas Wejle, Roger West, Paula Zetterberg-Ericsson.

§ 1 Årsmötets öppnande

Ordförande Elisabeth Torsner hälsar alla välkomna.

§ 2 Val av ordförande vid årsmötet

Årsmötet väljer Elisabeth Torsner.

§ 3 Val av sekreterare vid årsmötet
Årsmötet väljer Peter Samuelsson.

§ 4 Val av justeringsmän vid årsmötet

Årsmötet väljer Birgitta Lindblad och Anders Tollstén.

§ 5 Årsmötets behöriga utlysande
Årsmötet befinns vara behörigt.

§ 6 Verksamhetsberättelse (bilaga 1)
Verksamhetsberättelsen för år 2016 föredrogs av ordförande. Verksamhetsberättelsen godkändes av årsmötet.

Sekreteraren informerar att en ny upplaga av matrikeln kommer ut i höst. Matrikeln kommer att tryckas i samma format och stil som tidigare matrikel. Styrelsen inväntar resultatet av betalningspåminnelse, så att medlemsregistret kan uppdateras.

§ 7 Revisionsberättelse för 2016 samt frågan om ansvarsfrihet (bilaga 2)

Lars Hyllengren föredrar utfallet för 2016.

Revisorsuppleant Gustav Bråkenhielm läser upp revisionsberättelsen.

Årsmötet beslutar att bevilja SBF:s styrelse ansvarsfrihet för år 2016.

§ 8 Ekonomiskt läge 2017 (bilaga 3)

Lars Hyllengren föredrar det ekonomiska läget för 2016, vilken förväntas följa utfallet för 2016.

§ 9 Budget och årsavgift 2018

Årsmötet beslutar budgeten 2018 i enlighet med bilagan och att årsavgiften skall vara oförändrad dvs. 460 kr för ordinarie medlemmar respektive 50 kr för studenter.

Styrelsen informerade att årsavgiften för 2018 kommer att skickas ut som en faktura i en separat försändelse till medlemmarna.

Årsmötet föreslog styrelsen att undersöka möjligheten att medlemmar sponsrar matrikeln.

Årsmötet beslutade att framgent skall endast betalande medlemmar redovisas i all statistik och redovisning från föreningen.

§ 10 Val av styrelse och funktionärer för 2017

Anders Tollstén föredrog valnämndens förslag, då valnämnden inte var representerad på årsmötet.

Årsmötet väljer följande styrelse och funktionärer för 2018:

Ordförande: Rutger Gyllenram

Vice ordförande: Peter Samuelsson

Sekreterare: Fia Vikman

Skattmästare: Paola Eriksson

2:e vice ordförande, KTH: Pär Jönsson

2:a vice ordförande, LTU: Cajsa Samuelsson

2:e vice ordförande, JK: Robert Eriksson

Redaktör: Elisabeth Torsner

Övrig ledamot: Lars Hyllengren

Övrig ledamot: Nils Andersson

Övrig ledamot: Tomas From

Revisorer: Claes Ribbing och Hans Gillberg

Revisorssuppleanter: Gustaf Bråkenhielm och Hans Werner

Kretsförtroendemän:

Stockholmskretsen:

Ordinarie Pontus Rydgren.

Ersättare Joel Gustavsson

Östsvenska kretsen:

Ordinarie Bo Sundelin

Ersättare Vakant

Sydvästkretsen:

Ordinarie Oskar Altzar

Ersättare Erica Granberg

Värmlandskretsen:

Ordinarie Debbie Jörgensen Ågren,

Ersättare Bertil Ring

Bergslagskretsen:

Ordinarie Anders Wallquist

Ersättare Lars Jerregård

Polarkretsen:

Ordinarie Agne Rustan

Ersättare Christer Nordström

§ 11 Val av valnämnd

Årsmötet väljer Ulrika Tillian-
der, Birgitta Lindblad och Chris-
toffer Schmidt och Oskar Altzar
till valnämnd.

Ulrika Tilliander skall verka som
ordförande och sammankal-
lande i valnämnden.

§ 12 Program för nästa verksamhetsår (bilaga 4)

Det kommande programmet
presenteras. Bergsmannagolfen
måste tilläggas i programmet.

§ 13 Övriga frågor

- i *Information kring firandet av
Falun Bergsskola 200 år*

Rutger Gyllenram föredrog
läget gällande SBFs planerade
verksamhet under 200-årsjubi-
leet. I korthet kan läget samman-
fattas som att SBF gör inga sär-
skilda arrangemang i egen regi,
men temat präglar de aktiviteter
som genomförs inom den ordina-
rie verksamheten. SBF stöder
vidare de lärosäten som har sitt

ursprung i Falun Bergsskola i
deras firande och de företag som
önskar utnyttja tillfället för sin
egen informationsverksamhet.

- ii. *Teknik 200*

Gustaf Bråkenhielm föredrog
läget i Teknik 200 bolaget. Verk-
samheten går främst ut på att
stimulera ungdomars intresse för
högre teknisk utbildning, samt
att anordna en jubileumsmiddag
i Stockholms stadshus. För närva-
rande pågår insamling av medel
för att förverkliga de planerade
aktiviteterna.

§ 14 Årsmötet avslutas

Ordförande Elisabeth Torsner
tackar för visat intresse och väl-
komnar alla till middag.

Vid protokollet
Peter Samuelsson

Ordförande
Elisabeth Torsner

Justeras
Birgitta Lindblad

Justeras
Anders Tollsten

Bilaga 1. Verksamhetsberättelse 2016

**Redogörelse för verksamheten inom
Svenska Bergsmannaföreningen under
verksamhetsåret 2016-01-01 - 2016-12-31**

Styrelse

Ordförande:	Elisabeth Torsner K68
Vice ordförande	Rutger Gyllenram K83
2:e vice ordförande (KTH)	Pär Jönsson K86
" (LTU)	Caisa Samuelsson
Sekreterare	Patrik Lindelöv K03
Redaktör (Bergsbladet)	Birgitta Lindblad, K66
Skattmästare	Lars Hyllengren K66
Klubbmästare	Anton Ahlbäck*/Anna Willman*
Bitr klubbmästare	Anna Willman*/Gunnar Broberg*
Övrig ledamot	Nils Andersson, K09
"	Oskar Larson K13
"	Pontus Rydgren K07
"	Christoffer Schmidt L14

Juniorledamöter

KTH	Martin Broderick*/Jenny Rask*
LTU	Viktor Lönnies*/Jonas Ohlsson*

Revisorer

Ordinarie	Hans Gillberg K67
"	Claes Ribbing K71
Suppleanter	Hans Werner K 69
	Gutaf Bråkenhielm K67

Valberedning under 2016

Ledamöter	Ulrika Tilliander, ordförande, K02
"	Yngve Lennerstrand K 66
	Johanna Salomonsson teknolog

Hedersmedlemmar

Kurt Beckius, utsedd 2016
Victor Epstein, avliden 2016
Bo Hedberg
Anita Libeck
Lars Werner

---

* utses av teknologerna

Under året har 6 ordinarie styrelsemöten hållits.

Föreningen har arrangerat följande aktiviteter under året till vilka medlemmarna har kallats:

- 6 februari – Operan La Bohème med efterföljande supé på Jernkontoret
- 7 mars – Luleå Hamnkontor (Polarkretsen)
- 12 mars – Besök på Nya Carnegie-bryggeriet i Lumalampans gamla lokaler (48 deltagare)
- 4 april – LKAB (Polarkretsen)
- 15 april – Vad gör en landshövding – Klipper band eller? Elisabeth Nilsson
- 26 april – Studiebesök Suzuki Garphyttan, Värmlandskretsen och VBF
- 21 maj – Bergsmannahelg i Karlstad, Värmlandskretsen
- 26 - 29 maj – Stora resan – Dusseldorf med Ruhrområdet. Arr ordf em Ulrika. (28 d)
- 21 augusti – Knatmiddag på Jernkontoret för nya bergsteknologer
- 27 augusti – Bergsvaganza till Sala silvergruva (11 pers)
- 2 september – Golfmiddag hos ordföranden (25 pers)
- 3 september – Bergsmannagolf på Orresta golfklubb
- 17 september – Kretsfortroendemannaträff på Jernkontoret inför 200-årsjubileet
- 17 september – JK-afton – Tegelbruk – från 500 till endast tre kvar efter 100 år.
- 30 september – Årsmöte hos ABB Västerås
- 20 oktober – Länsstyrelsen i Norrbotten (Polarkretsen)
- 24 oktober – Studiebesök på Hällefors Järnverk (Värmlandskretsen)
- 28 oktober – Per Molin – Mordet på Långshyttan (nästan rekord med 98 deltagare)
- 19 november – Presentation av Boliden gruvor på LTU (Polarkretsen)
- 25 november – Att bo och arbeta i USA, Elisabeth höll reservföredrag pga sjukdom
- 3 december – BergsLusse
- 5 december – LTU, avd. för Processmetallurgi (Polarkretsen)

Föreningen har vid Finska Bergsmannaföreningens 72:a årsmöte i Helsingfors i april representerats av Elisabeth Torsner, Ulrika Tiliander och Nils Andersson.

Kretsverksamheten har letts av följande kretsfortroendemen:

- Stockholmskretsen   Joel Gustavsson K 01
- Östsvenska kretsen   Arne Sundström K 70
- Sydvästkretsen   Leif L'Estrade K 71/ Erica Granberg K83

Värmlandskretsen	Debbie Jörgensen Ågren Ö 84
Bergslagskretsen	Anders Wallquist K 63
Polarkretsen	Agne Rustan K 65

Mentorverksamheten

Under året har mentorsverksamheten varit legat nere.

Bergsingenjör SBF

Under 2016 har 5 medlemmar ansökt om och erhållit licens att använda titeln Bergsingenjör SBF. Titelkommittén har bestått av: Eric Forsberg och Pär Jönsson.

Antalet medlemmar

Föreningens medlemsantal uppgick 2016 till 1 604 medlemmar, men endast 113 betalande. Förra matrikeln gavs ut våren 2010. Sedan dess har vi upplevt en revolution i användning av privata mobil-telefoner och privata e-mail adresser. Dessutom alla vanliga byten av bostad och arbetsgivare. Korrekturläsning pågår och matrikeln beräknas bli färdig under 2017.

200-års jubiléum år 2019

Styrelsen har under året arbetat med Bergshögkolans 200-års jubileum. Kretsfordroendemännen samlades till en seminariedag i september. Under jubileumsåret skall vi ha ett varierat utbud av aktiviteter ute i kretsarna. Läge slutet av år 2016: Två kretsar är igång sedan lång tid tillbaka med seminarier, studiebesök, mm. Övriga fyra kretsar behöver komma igång under 2017. KTHs rektor bokade redan i november 2014 Stockholms Stadshus för 23 november 2019.

Föreningens kansli har under året på deltid förestått av Lena Johansson.

Bergsbladet utkom med ett Julnummer med bilder och text från årets evenemang.

Under 2016 har Björn Mogard och Viktor Hellberg fungerat som Golfråd. På Bergsmannagolfen var humöret gott och förra årets skyfall uprepades inte.

Stockholm 2017-03-30

Elisabeth Torsner, Ordförande

Bilaga 2. Ekonomi redovisning 2016

Preliminära siffror för 2016

	Föreningen	Bolaget	Summa
Intäkter	1077	497	1574
Kostnader	013	443	1356
Resultat	164	54	218

Bilaga 3. Revisionsberättelse 2016

Revisionsberättelse 2016

Undertecknade, vid Svenska Bergsmannaföreningens årsmöte den 30 september 2016 utsedda revisorer, kan efter verkställd granskning lämna följande berättelse avseende verksamhetsåret 2016.

Årets gemensamma rörelseresultat för SBF Service Aktiefbolag och SBF förening är ca +10 500 kr. SBF Service AB gjorde en vinst på ca 85 400 kr. SBF förening redovisar en förlust på ca -74 900 kr.

Redan i följ kunde vi konstatera att resultatet var på väg åt rätt håll men att en fortsatt kostnads- och intäktsjakt krävdes. Vi vill ge styrelsen en eloge för ett framgångsrikt sådant arbete.

Föreningens verksamhet, protokoll, handlingar etc. har granskats och anledning till anmärkning föreligger ej.

Balansräkning per 2016-12-31 utvisade:

i tillgångar	kronor	756 823
i skulder och eget kapital	"	593 204
och årets resultat	"	-74 881

Året förlust, -74 881 kr, föreslås förd i ny räkning.

Styrelsen föreslås beviljad ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2016.

Stockholm 2017-04-21

Hans Gillberg

Claes Ribbing

Kommentarer vid 2016 års revision

1. Svenska Bergsmannaföreningens Serviceaktiebolag har inte valt några revisorer men vi har översiktligt tittat på bolagets resultat- och balansräkning samt protokoll för år 2016 och inte funnit något att anmärka på. Vi konstaterar att för att utnyttja ackumulerade förluster bör Service AB redovisa en vinst på drygt 103 tkr för vart och ett av åren 2017 t.o.m. 2020.
2. Av SBF-protokollen framgår att det pågår diskussioner med Jernkontoret kring föreningens bokföring och allmänna administration. Det vore önskvärt att styrelsen fortsätter att dra fördel av Jernkontorets och dess personals positiva engagemang på ett för båda parter nöjaktigt sätt. Detta vore troligen både effektivast och billigast och står i samklang med övriga bergsanknutna organisationers verksamheter under Jernkontorets paraply.

Stockholm 2017-04-07

Hans Gillberg

Claes Ribbing

Program våren 2018

9 februari Årsmöte och föredrag om Oceanografi på Jernkontoret.

17 mars Operan AIDA med middag på Jernkontoret.

Mars Utdelning av Sefströmsmedaljen i Luleå.

April - Maj Studieresa till Bergslagen ordnad av avgångna ordföranden.

Maj Aktivitet på KTH..

Medlemsavgift för 2018

Avin om medlemsavgiften för 2018 kommer till alla medlemmar i samband med utskicket av Julbladet.

Avgiften för 2018 är 460 kronor för medlem och 50 kr för teknolog. Medlemsavgiften skall betalas till vårt **bankgironummer 5068-3895**.

OBS! Inte samma bankgiro-nummer du betalar mötes-deltagande till!

Vårt postgiro-numret har upphört. Om du skulle använda det av oehjdad vana, kommer du att få din betalning i retur efter ett par dagar. SBF däremot får inget veta och har inte en aning att du har försökt betala!

Svenska BergsmannaFöreningen

Box 1721 • 111 87 Stockholm • www.bergsmannaforeningen.se